

Informatív

információk a PTE EKTK IOO tájékoztatóinak
szakirodalmi szemle

2022/január-február

III./1-2. sz.

TUDOMÁNYOS ÉS MŰSZAKI TÁJÉKOZTATÁS

KÖNYVTÁR- ÉS INFORMÁCIÓTUDOMÁNYI SZAKFOLYÓIRAT

69. évf. 1. szám (2022) <https://tmt.omikk.bme.hu/tmt/issue/view/834>

Liskáné Fóthy Zsuzsanna, Istók Anna: Miénk itt a tér! – avagy új könyvtári közösségi és szolgáltatási terek kialakítása és működése

A könyvtár mint harmadik hely, kiválóan alkalmas a közösségi kapcsolatok erősítésére, a különböző korú és érdeklődésű emberek találkozására egy helyi társadalomban. Szórakozás, kikapcsolódás, közösségi együttlét, tudásmegosztás – a harmadik hely nélkülözhetetlen ismérvei, melyek mind megtalálhatók egy jól működő könyvtárban. A közösségi tér funkció a Gödöllői Városi Könyvtárban is nagy hangsúlyt kapott az elmúlt években [...].

Korábban népszerű könyvtári szolgáltatások erodálódása maga után vonta az azokkal kapcsolatos könyvtári terek látogatottságának kihasználatlanságát. Csak néhány példa az elmúlt évekből: az információkeresési szokások átalakulása következtében jócskán megcsappant az irodalomkutatások, az olvasótermi gyűjtemény használatának száma, aminek következtében jelenlegi olvasótermünk csak vegetál.

Bővebben: <https://tmt.omikk.bme.hu/tmt/article/view/13133/14834>

Kulcsszavak: közösségi tér, térélmény, szolgáltatás fejlesztés, könyvtári térfejlesztés

Könyvtári Figyelő 67. évf. 4. szám (2021) <http://ojs.elte.hu/kf/issue/view/293>

Csik Tibor: Könyvtárak a digitális világban

Nicholas Negroponte (MIT) 2010-es kijelentése szerint a nyomtatott könyv öt éven belül halott. Bár provokatív jóslata nem igazolódott be, de a könyvtárak beszerzésében egyre nagyobb az online források aránya. A könyvtárakat megkeresték a technológiai cégek, hogy a nyomtatott állományukat digitalizálják. Azután a digitális tartalmakat eladták, vagy felhasználták kereskedelmi érdekeik szerint – a hirdetési hálózat bővítéséhez.

Az információs vállalatok az e-folyóiratokat nagy csoportokban kínálták eladásra a könyvtáraknak, de ígéretük ellenére a digitális kiadványok nem lettek olcsóbbak, hanem az árak folyamatosan emelkedtek. A 2000-es évek elejének gazdasági válsága számos közkönyvtár bezárásához vezetett. A könyvtárak azonban nem válhatnak 'információs népkonyhává', ahol az adatokhoz, információkhoz való egyenlő hozzáférés elrejtí az, hogy nincs egyenlőség a jelentős információkhoz vagy a fontos ismeretekhez való hozzáférésben.

Az oktató könyvtár feladata nemcsak az, hogy megtanítsa a kutatást a könyvtárban, a navigációt a weben, az információkeresést az adatbázisban és a jogkövető információfogyasztó viselkedését. A könyvtárak az információtermelésről és a jelen információgazdaságról az információs műveltség részeként taníthatnak. A könyvtárak a digitális gyűjteményeik és a repozitóriumuk révén játszanak szerepet az elektronikus kiadásban.

Bővebben: <http://ojs.elte.hu/kf/article/view/3414/3133>

Kulcsszavak: elektronikus tartalom, információgazdaság, tudásmegosztás, digitalizálás

A hallgatók mentális egészségének és jóllétének könyvtári támogatása az Egyesült Királyságban a koronavírus-pandémia előtt és alatt

A könyvtárak egyre nagyobb hangsúlyt fektetnek arra, hogy támogassák az egyetemi hallgatók mentális egészségének és jóllétének megőrzését. A jelen tanulmány egy kérdőíves kutatás eredményeit ismerteti, amely azt vizsgálta, hogy az Egyesült Királyság felsőoktatási könyvtárai milyen vonatkozó támogató szolgáltatásokat kínáltak a Covid19-világjárvány előtt és alatt. A pandémia előtt a könyvtárak elsősorban olyan új könyvtárspecifikus szolgáltatásokra összpontosítottak, mint például szórakoztató irodalmi tematikus gyűjtemények kialakítása, amit az intézmények működési elveivel való proaktív összhangba kerülés vezérelt.

A világjárvány alatt a hangsúly áttolódott az elektronikus források elérésével kapcsolatos szorongás kezelésére. A kérdőíves kutatás adataiból egy holisztikus modell állítható fel arról, milyen módon járulnak hozzá a könyvtárak a hallgatók mentális egészségének és jóllétének megőrzéséhez, és nyolc fő szempont ragadható meg: a könyvtár inherens értéke, a könyvtári szolgáltatások hatása, a jóllét mint könyvtári szolgáltatás, a mentális problémák felderítése, helyszín biztosítása, tájékoztatás, a könyvtár mint partner, valamint a könyvtári személyzet jólléte.

Bővebben: <http://ojs.elte.hu/kf/article/view/3495/3204> 633.p.

Kulcsszavak: felsőoktatási könyvtár, Egyesült Királyság, egyetemi hallgató, mentális egészség, kérdőív

A tárgyi fazetták hatékonyságának növelése a könyvtári katalógusokban és azokon túl: MARC-alapú félautomata megközelítés

A könyvtári katalógusokban való hatékony keresés és böngészés sokszor kihívást jelent a használóknak, mivel általában nem igazán jártasak a MARC felépítésében, illetve a tárgyszavak és osztályozási jelzetek világában. [...] Az angolszász könyvtárakban széles körben alkalmazott Kongresszusi Könyvtár tárgyszórendszere (Library of Congress Subject Headings, LCSH) a kulcsszavak helyett tárgyi hozzáférési pontokat kínál, ám bonyolult prekoordinált szintaxisa, valamint inkonzisztens és töredezett utaló- és kereszthivatkozás-rendszere nem könnyíti meg a tárgyszavak tematikus, fazettás csoportképzését.

Több megközelítés is született e probléma megoldására. Az egyik az OCLC és a Kongresszusi Könyvtár által kidolgozott FAST (Faceted Application of Subject Terminology – tárgyi terminológia fazettás alkalmazása), amely egy, az LCSH alapján készített általános felhasználású, enumeratív, fazettás tárgyszósótár, egyszerűsített szintaxissal és alkalmazási szabályokkal, melyet eleve webes keresőmotorokhoz hasonló környezetben való használatra terveztek. Az LCSH tárgyszavait nyolc (egymást kizáró) központi kategóriára, fazettára osztották (személynevek, testületi nevek, földrajzi nevek, események, címek, időszakok, témák, valamint forma/műfaj), a több helyre is besorolható tárgyszavakat szétbontva, valamint mindegyik fazettát az annak megfelelő MARC 6XX kóddal (pl. személynév: 600-as mező, műfaj/forma: 655-ös mező és így tovább) ellátva. Az LCSH–FAST konverzióra a FAST Converter használható, de számos szolgáltatótól és a WorldCatból is importálhatók FAST-ot használó rekordok.

Bővebben: <http://ojs.elte.hu/kf/article/view/3495/3204> 642-643.pp.

Kulcsszavak: tárgyszó, fazetta, MARC, Library of Congress, katalógus, böngészés

---

Személyes kapcsolatok: egy könyvtár személyi könyvtáros programjának története

A Drexel Egyetem könyvtáraiban (Philadelphia) immár tíz éve működik az elsőéves hallgatókat megcélzó személyi könyvtárosi program. Elindításakor azt tűzték ki, hogy kapcsolattartási pontot teremtsenek az új hallgatók számára, arcot társítsanak a könyvtárhoz, és segítsenek megismertetni velük a könyvtári forrásokat és szolgáltatásokat. 2010 őszén 27 főből álló könyvtárosi csapattal vette kezdetét a projekt, akik között a mintegy 2700 új hallgatót egyenlően osztották el. Még az őszi negyedév előtt (hagyományos) levelet küldtek az új hallgatóknak, tájékoztatva őket a személyi könyvtáros programról és a könyvtárról, mellékelve a személyi könyvtárosuk névjegykártyáját. Ezt negyedévenként 2-3 email követte, amelyekben különféle aktuális eseményekről is informálták a hallgatókat.

A 2016–2017-es tanévtől az elsőévesek tanulástámogatásáért felelős könyvtáros (Librarian for Undergraduate Learning) lett az összes első éves hallgató személyi könyvtárosa. A modellváltás (több tucat helyett egyetlen személyi könyvtáros alkalmazása) lehetővé tette, hogy a hallgatóknak szóló emailek hitelesebbek legyenek, hiszen egyetlen ember írta azokat. Ugyanez a munkatárs részt vesz az elsőéveseknek szóló orientációs héten, és „beépített” könyvtárosként is jelen van a bevezető kurzusokon, továbbá kapcsolatokkal rendelkezik az elsőéves hallgatókat segítő szolgálatokkal is (a tudományos támogató- és korrepetáló központokkal és a hallgatói tanácsadókkal).

Az alkalmazott szoftver adatai szerint az emaileket az elsőéves hallgatók körülbelül 50-60%-a nyitja meg, azaz több mint felüket sikerül elérni ezen az úton. A személyi könyvtáros program át kívánja hidalni azt, hogy az egyetemen az elsőéves hallgatók számára nincs formális könyvtárismertetés, és – megfelelő számú információs műveltséget oktató könyvtáros hiányában – nincs egységes könyvtári oktatás sem.

Bővebben: <http://ojs.elte.hu/kf/article/view/3495/3204> 648-649.pp.

Kulcsszavak: tájékoztatás, személyi könyvtáros program, felsőoktatási könyvtár, egyetemi hallgató

Nyitottság, forrásmegosztás és digitalizáció – a finnországi trendek vizsgálata

A kutatók közötti forrásmegosztás rohamos fejlődésen megy keresztül, a nyomtatottról a digitális ökoszisztémára való váltás pedig rányomja a bélyegét többek között a könyvtárközi kölcsönzés gyakorlatára is. Alapvető kihívást jelent, hogy az előfizetés, vásárlás ellenében hozzáférhető e-könyveket és e-folyóiratokat nehéz beilleszteni a könyvtárközi kölcsönzés hagyományos rendszerébe. Másfelől a kutatók számára olyan legális (vásárlás, csere) és illegális (lásd a Sci-Hub használatát) dokumentumbeszerzési utak állnak rendelkezésre, melyek sokkal könnyebben elérhetők a könyvtárközi kölcsönzési szolgáltatásoknál, s háttérbe szorítják azokat.

A kutatók az internet megjelenése óta küldenek át egymásnak vagy tesznek fel megosztóoldalakra cikkeket. Idővel megjelentek a tudományos közösségi platformok, amelyek teret adnak ennek a tevékenységnek, közülük jelenleg a ResearchGate a legnépszerűbb.

A hagyományos könyvtárközi kölcsönzés egyre inkább háttérbe szorul, lassúsága miatt egyre kevesebben igénylik (elsősorban azok, akik ritka nyomtatott dokumentumokat keresnek), míg a közvetlen digitális dokumentumbeszerzés és a közösségi felületeken keresztüli megosztás egyre elterjedtebbé válik. A képet árnyalja a nyílt hozzáférés térhódítása, melyet nem csupán a tudósok és könyvtárosok támogatnak, hanem egyre inkább a politikusok is.

Bővebben: <http://ojs.elte.hu/kf/article/view/3495/3204> 649-650.pp.

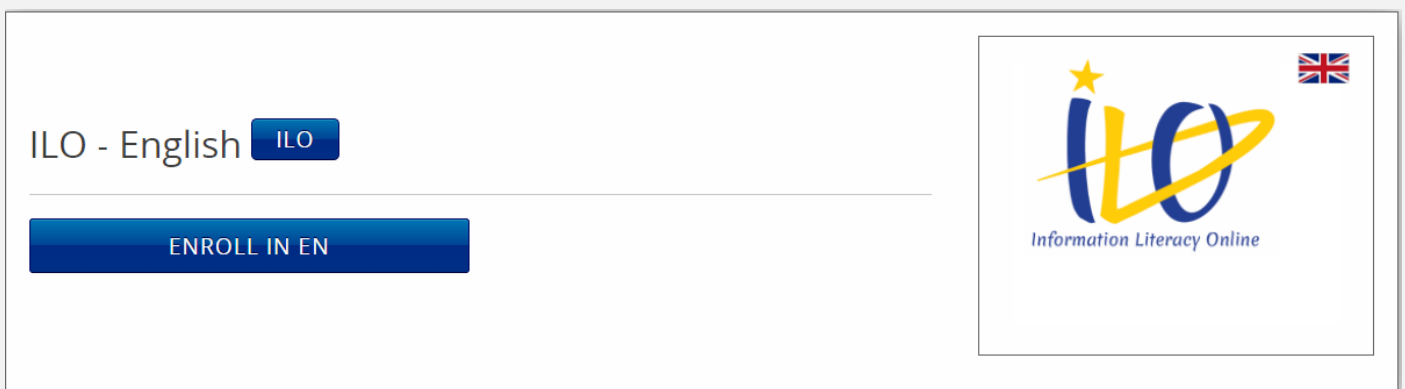
Kulcsszavak: könyvtárközi kölcsönzés, forrásmegosztás, tudósközösség, nyílt hozzáférés

---

Az információs műveltség támogatása egy többnyelvű MOOC segítségével, kulturális szempontokat is figyelembe véve

Az Európai Unió Erasmus+ programjának társfinanszírozásával 2016 és 2019 között hét európai felsőoktatási intézmény (Ausztriából, Horvátországból, Nagy-Britanniából, Németországból, Spanyolországból és Szlovéniából) létrehozott egy angol, horvát, katalán, német, szlovén és spanyol nyelvű, tömeges, nyílt, online kurzust (ILO MOOC, elérhető: <https://informationliteracy.eu>), amely kulturális szempontok figyelembevételével mellett hivatott támogatni az információs műveltség oktatását.

A tananyag tárgyalja az információkeresést, az információk kezelését és a digitális tartalmak etikus megosztását. Célja, hogy felhasználói olyan önálló és önrányított tanulókká váljanak, akik részesei az egész életen át tartó tanulásnak. Foglalkozik az információetika kérdéseivel, az információk kommunikálásával, információs termékek és új tudás létrehozásával.

Bővebben: <http://ojs.elte.hu/kf/article/view/3495/3204> 669.p.

Kulcsszavak: információs műveltség, tananyag, felsőoktatás, önálló tanulás

---

Könyvtári kis színes

Enjoy
the
little
things

LAKMUSZ

Elindult az álhírszűrő Lakmusz.hu

Az oldalt az egyre gyorsabban terjedő álhírek és féligazságok kiszűrésére indították magyar újságírók.

„Különös figyelmet fordítunk politikusok és egyéb közszereplők kijelentéseire, közintézmények és cégek közleményeire, valamint a közösségi médiában virálisan terjedő tartalmakra.” - írják a portál munkatársai arról, hogy miket vizsgálnak.

Bővebben: <https://www.lakmusz.hu/>

Magyarországra kerülhet a Mátyás könyvtárát bemutató híres firenzei kódex

Egy lengyel javaslat nyomán Budapestre hoznák a 15. század második felében Naldus Naldius firenzei humanista által készített pergamenkódexet, amely Mátyás király budai könyvtára, a Bibliotheca Corviniana történetének egyik legfontosabb forrása.

Bővebben: https://konyvesmagazin.hu/friss/matyas_kiraly_konyvtar_kodex.html

Papíralapú könyv vagy e-book: Különös összefüggésre világítottak rá a kutatások

Te az olvasók melyik csoportjába tartozol? Elektronikusan vagy hagyományosan szeretsz olvasni? Előnyöket és hátrányokat mutattak ki a szakemberek.

Bővebben: <https://divany.hu/offline/konyv-olvasas-ebook>

Adatbázis ajánló

Hogyan keresnek adatbázisban az olvasók?

Ez egy olyan kérdés, ami mindnyájunkat foglalkoztathat. Legyen szó akár a könyvtári katalógusról, akár valamelyik adatbázisról, mindig érdekes látni, hogy a felhasználók milyen kifejezéseket írnak a keresőablakba, majd esetleg hogyan finomítják, módosítják a keresésüket a kapott találatokat elemezve. Az EDS-ben megvan az az egyedülálló lehetőségünk, hogy beelássuk ebbe a folyamatba, mert a statisztikai modul rögzíti az elmúlt három hónapban legtöbbször használt keresési kifejezéseket. Ez alapján szeretnék néhány megfigyelést röviden megosztani.

1. A „leg”-ek

A statisztikai táblázat három tényezőről ad információt: az egyik maga a keresési kifejezés, a másik ennek az előfordulási gyakorisága – magyarul, hogy hányszor kerestek rá az adott fogalomra -, a harmadik pedig a kapott találati lista elemeire történő kattintások száma, amiből lehet következtetni arra, hogy mennyire hozott jó eredményeket a keresés.

Mindkettőben az első helyet a „the machine stops” keresés hozta, a sci-fi novellával kapcsolatos szakirodalomra 54-szer kerestek, és 243 találati elemre kattintottak rá.

Másodikként az „emergency triage and nursing and knowledge” keresési lánc futott be. Erre összesen csak 4-szer kerestek rá, viszont 72 kattintás történt a találatokara.

A legtöbb keresés orvos- vagy egészségtudományi témájú volt, ezenkívül elvétve fordultak elő pszichológiához, informatikához, közgazdaságtanhoz köthető szakkifejezések.

2. Egyszerű és összetett kifejezések

A listában vegyesen szerepelnek egyszavas és bonyolultabb keresési kérdések. A legnépszerűbb rövid keresés a „malnutricio” volt, 10 kereséssel és 64 kattintással. Az igazán összetett keresési láncra több példa is akadt, többek között 49-szer kerestek rá a nők és a vállalkozások kapcsolatára a Közel-Keleten az alábbi módon:

(ti (entrepreneur*) and ti (wom#n or female) and ti (arab or middle east or mena or algeria, or bahrain or comoros or djibouti or egypt or iraq or jordan or kuwait or lebanon or libya or mauritania or morocco or oman or palestine or qatar or saudi or somalia or sudan or syria or tunisia or uae or united arab emirates or yemen)) or (ab (entrepreneur*) and ab (wom#n or female) and ab (arab or middle east or mena or algeria, or bahrain or comoros or djibouti or egypt or iraq or jordan or kuwait or lebanon or libya or mauritania or morocco or oman or palestine or qatar or saudi or somalia or sudan or syria or tunisia or uae or united arab emirates or yemen))

Különösen szembetűnő, amikor ugyanarról a témáról - jelen esetben a diabéteszről - látunk két, keresési hosszúságban megmutatózó végletet:

a) diabetes életminőség

b) su (type 2 diabetes or t2dm or non-insulin dependent diabetes) and su (adherence or compliance or nonadherence or noncompliance) and su oral or and su (antidiabetic or antihyperglycemic or antihyperglycaemic or hypoglycaemic) and su (agent or drug or medication or treatment)

3. A keresés útja

Voltak olyan esetek is, amiknél megfigyelhető volt a bevezetőben említett módon a keresési kifejezés alakulása, csiszolódása. A következő példánál a szándék valószínűsíthetően a tűzoltók egyensúlyvesztésének megelőzéséről szóló szakirodalom keresése volt. Látszik, hogy többféle módon próbálták megragadni a témát a legtagabb egyszavas kereséstől a különböző fogalmak kombinálásáig. Sajnos időmeghatározás nem szerepel a statisztikában, ezért azt nem lehet eldönteni, hogy melyik kifejezéssel kezdődött a folyamat, és a hová fejlődött. Ezért a lista növekvő eredményesség szerint van rendezve, vagyis felül szerepelnek azok a kifejezések, amelyeknél a találati lista elemeire kevesebb kattintás történt (zárójelben), míg legalul a több kattintást eredményező fogalmak helyezkednek el. Az is megfigyelhető, hogy a keresést végző figyelembe vette a korábbi keresések találatait, például az utolsó keresés egy konkrét cikk címe, ami az előző keresésnél az első találat volt, ami arra utalhat, hogy sikerült a témába vágó forrást találni, amihez hasonlókat szeretett volna keresni az illető.

firefighter (0)

firefighters(0)

firefighters and fall prevention (0)

firefighters and injury prevention (1)

firefighters and lower extremity exercise (2)

firefighter and postural control (9)

firefighting and functional balance (10)

ti impact of scba size and firefighting work cycle on firefighter functional balance (7)

Informatív

– szakirodalmi szemle –

Kiadó: PTE EK TK Információs és Olvasószolgálati Osztály

Szerkesztők: Auth-Csörge Ágnes, Bedő Márta

Felelős kiadó: Szeberényi Gábor főigazgató

